

Галєєв Я.В.

студент,

Науковий керівник: Гриценко Г.Г.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА КОСМІЧНІ ОБ'ЄКТИ

Право не є метафізичним елементом людського існування, разом із розвитком людства, розвивається і право (в об'єктивному та суб'єктивному розумінні). З кожним роком людство поширює або розширює сфери суспільних відносин, а отже, виникає об'єктивна потреба для правого регулювання новоутворених відносин. Наразі, активно здійснюються космічні дослідження, які вимагають від міжнародної спільноти активних дій по створенню нормативно-правової бази, щодо космічних об'єктів, особливостей їх статусу та можливості набуття права власності на них.

Встановлюючи сутність поняття «космічний об'єкт» варто наголосити, що в сучасній правовій думці немає єдиного нормативного визначення цього поняття, що міжнародне, що національне законодавство виходять із різних критеріїв оцінки цієї категорії. Зокрема, в Енциклопедії космонавтики вказано: «космічний об'єкт – це тіло, що знаходиться в космічному просторі» [1, с. 189]. Тобто, під поняття космічного об'єкту підпадає абсолютно будь-яке тіло, незалежно від того, як воно потрапило до космічного простору: штучно чи природньо.

Однак, більшість українських науковців притримуються думки, відповідно до якої: «космічний об'єкт – це цілісний майновий комплекс, що складається зі споруд і технічних засобів для збирання, підготовки та запуску космічних апаратів. Космічні об'єкти складаються з: космічних апаратів для польоту в космос; технічної позиції; стартового комплексу; обслуговуючих об'єктів тощо [2, с. 108-109]. Тобто, розглядають космічний об'єкт, саме під призмою його штучності і неприродності.

Міжнародні акти, також наголошують на розумінні космічного об'єкта саме у розрізі його штучного характеру. Так, Конвенція про відповідальність за шкоду, завдану космічним об'єктам у статті I, наголошує: «термін «космічний об'єкт» включає складові частини космічного об'єкта, а також засіб його доставки і його частини» [3]. Беззаперечно, наведене визначення не уточнює жодних суттєвих ознак космічних об'єктів, крім цього, саме визначення не є детальним та таким, що у повному обсязі розкриває вказане поняття. Однак, в той же час підтверджується думка про те, що космічний об'єкт є штучним і неприродним.

Тобто, можливо говорити, що наразі під космічним об'єктом потрібно розуміти певний штучний об'єкт, що призначений для космічної діяльності і

саме цей об'єкт і є об'єктом права власності. Однак, виникає питання щодо права власності на космічні об'єкти природнього походження, себто, планети, астероїди та інші космічні тіла, що перебувають у космічному просторі. Адже, відомі непоодинокі випадки, коли «продавалися» саме такі космічні об'єкти природнього походження. По відношенню до космічних об'єктів природнього походження, доречно застосовувати поняття «небесні тіла».

Відповідно до статті II Договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (далі – Договір): «Космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, не підлягає національному присвоєнню ані шляхом проголошення на них суверенітету, ані шляхом використання або окупації, ані будь-якими іншими засобами» [4]. Тлумачачи вказане положення, можливо впевнено стверджувати, що Договором заборонене будь-яке державне привласнення небесних тіл, однак, постає питання про приватне привласнення. Адже у договорі взагалі не загадано про право власності приватних осіб. Зокрема, виходячи з тлумачення статей Договору, дослідник С. Вільямс стверджує, що: «За замістом Договору небесним тілами є всі природні об'єкти в космічному просторі, що знаходяться в межах Сонячної системи і використання яких державами або їх групами не повинно змінити їх» [6, с. 107]. Проте, виходячи з такого розуміння небесного тіла, виникає прецедент, відповідно до якого, все що поза межами Сонячної системи вже не підпадає під розуміння небесного тіла, а отже може стати об'єктом привласнення з боку держав чи їх груп, разом із тим дослідник наголошує саме на праві використання (користування) небесними тілами.

Для розуміння приватного права власності на небесні тіла, необхідно звернутися до «духу закону», а саме положень статті II Договору. Незважаючи на те, що стаття говорить виключно про національне привласнення, це не означає, що дозволяється приватне привласнення небесних тіл, оскільки особа «привласнюючи» небесне тіло, поширює на нього дію національного законодавства, що суперечить Договору. Виходячи з термінології Цивільного кодексу України так право власності є нікчемним. Хоча, як вже наголошувалося, були неодноразові випадки, щодо «привласнення» різних небесних тіл.

Проте, незважаючи на неможливість такого привласнення, виникає об'єктивне проблема, стосовно прав першовідкривача, тобто, суб'єкта права який безпосередньо здійснить висадку чи навіть колонізацію небесного тіла. Враховуючи, що наразі існує значна кількість проектів освоєння Місяця чи Марсу. Взяти наприклад запуск «Тесла-мобілю» на Марс [5]. Чи виникне у Ілона Маска право першовідкривача, якщо так, то який буде його обсяг. Іншим прикладом є висадка американських космонавтів на Місяці у далекому 1969 році, чи виникло таким чином у Сполучених Штатів Америки право першовідкривача. В будь-якому випадку, на мою думку, міжнародне космічне право зіткнеться з проблемою використання території небесних тіл. Одним із можливих варіантів «законного» використання буде застосування сервітутів чи подібних інститутів речового права, що наявні в сучасній доктрині цивільного права.

Разом із цим, цікавою є думка про те, що небесні тіла є об'єктами які повністю виключені із цивільного обороту, тобто по відношенню до них неможливо здійснити жодних дій, що пов'язані із їх привласненням, хоча вони знаходяться в загальному користуванні.

Таким чином, підводячи підсумки можливо стверджувати, що наразі наявна плутанина з поняття «космічний об'єкт», зокрема, через те, що чинні міжнародні нормативно-правові акти не містять жодного сутнісного визначення вказаного поняття, що призводить до численних дискусій з боку теоретиків права. Проте, виходячи з тлумачення міжнародних норм, потрібно наголосити, що під космічним об'єктом розуміють штучний об'єкт, що створений людиною для задоволення потреб у космічному просторі і який є об'єктом цивільного регулювання. Однак, виникає складне питання щодо об'єктів природнього походження – небесних тіл (планет, астероїдів тощо). Міжнародне законодавство чітко стверджує принцип неможливості привласнення небесних тіл, хоча і робить це дещо незграбно. Також, висловлюється позиція, що небесні тіла є виведеними з цивільного оборону. Однак, разом із тим існує об'єктивна необхідність до встановлення певного режиму власності на небесні тіла (сервітут, користування, використання тощо). Також, цікавим є те, що Договір «поширює» свою силу на об'єкти Сонячної системи, а далі ні, що спричиняє певний правовий колапс. Міжнародне законодавство наразі повинно детально регламентувати поняття «космічного об'єкта» та відділити його від поняття «небесне тіло», крім цього, однією із необхідних умови вирішення проблеми «власності» на небесні тіла є розробка та прийняття спеціального міжнародного акту, що буде детально регламентувати статус саме небесних тіл: можливості їх використання, права першовідкривачів тощо.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1: А – В [ред. П. Й. Горещкий, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – К.: Наукова думка, 1970. – 799 с.
2. Козьяков Ю. Щодо окремих питань застави повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів / Ю. Козьяков. // Іпотека – аналіз, коментарі, практика застосування. – Х., 2006. – С. 104-109.
3. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами [Електронний ресурс]. – 1972. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_126.
4. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27.01.1967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_480
5. Billionaire Musk successfully launches world's largest rocket [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <http://www.euronews.com/2018/02/07/billionaire-musk-successfully-launches-world-s-largest-rocket>.
6. Малков С. П. Международное космическое право: Учебное пособие / СПбГУАП. СПб., 2002. – 344 с.